

AYRIM MAMLAKATLARDA SUKUK BOZORINING RIVOJLANISHI

PhD Abrorov Sirojiddin

“O‘zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari” ilmiy-tadqiqot markazi,

O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi

ORCID: 0000-0001-9559-0231

s.abrorov@tsue.uz

Annotatsiya. Mazkur maqola islom moliyasining nisbatan yangi instrumenti hisoblangan sukukning 2001-2022 yillardagi o‘zgarishlar dinamikasini Malayziya, Indoneziya va Turkiya misolida aks ettirishga bag‘ishlangan. Unda sukukning turli tasniflariga ko‘ra turlari bo‘yicha ham tahlillar amalga oshirilgan. O‘tgan davr mobaynidagi o‘zgarishlar sabablarini o‘rgangan holda sharhlar berilgan. Sukukning shakllangan trendlari bo‘yicha xulosalar keltirilgan. Tahlillardan O‘zbekiston uchun taklif va xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: islom moliyasi, islom kapital bozori, sukuk, murobaha, ijara, vakala, emissiya.

РАЗВИТИЕ РЫНКА СУКУК В НЕКОТОРЫХ СТРАНАХ

PhD Аброров Сирожиддин

Научно-исследовательского центра

«Научных основ и проблем развития экономики Узбекистана»,

Международная исламская академия Узбекистана

Аннотация. Данная статья посвящена отражению динамики изменений сукука, относительно нового инструмента исламских финансов, в период с 2001 по 2022 годы на примере Малайзии, Индонезии и Турции. В ней проведены анализы различных видов сукука в соответствии с различными классификациями. Даны комментарии, основанные на изучении причин изменений за прошедший период. Приведены выводы по сформировавшимся трендам сукука. На основе анализов разработаны предложения и выводы для Узбекистана.

Ключевые слова: исламские финансы, исламский капитальный рынок, сукук, мурабаха, иджара, вакала, эмиссия.

DEVELOPMENT OF THE SUKUK MARKET IN SOME COUNTRIES

PhD Abrorov Sirojiddin

*Research Center "Scientific Bases and
Issues of Economic Development Uzbekistan",
International Islamic Academy of Uzbekistan*

Abstract. *This article is dedicated to reflecting the dynamics of changes in sukuk, a relatively new instrument of Islamic finance, from 2001 to 2022 using the examples of Malaysia, Indonesia, and Turkey. It includes analyses of various types of sukuk according to different classifications. Comments are provided based on the study of the reasons for changes over the past period. Conclusions are drawn regarding the established trends in sukuk. Based on the analyses, proposals and conclusions for Uzbekistan have been formulated.*

Keywords: *Islamic finance, Islamic capital market, sukuk, murabaha, ijara, wakala, issuance.*

Kirish.

O'tgan davr mobaynida jahon sukuk bozori sezilarli tarkibiy o'zgarishlarga duch keldi. Uning rivojlanishida turli mintaqalar va mamlakatlar muhim rol o'ynadi. Malayziya sukuk instrumentining katta qismini tashkil etuvchi jahon sukuk bozorida dominant o'yinchi hisoblanadi. Mamlakatda keng qamrovli me'yoriy-huquqiy baza va infratuzilmaga ega bo'lgan yaxshi tashkil etilgan islom moliyasi ekotizimi mavjud. Malayziya sukuk emissiyalarida davlat va korporativ chiqaruvlar ustuvorlikni kasb etgan.

Saudiya Arabistoni, Birlashgan Arab Amirliklari, Qatar, Bahrayn, O'mon va Quvayt kabi GCC mamlakatlari ham jahon sukuk bozoriga katta hissa qo'shib kelmoqda. Ushbu mamlakatlar islom moliyasi industriyasini ko'p miqdordagi sukuklarini chiqarib kelmoqda.

Indoneziya jahon sukuk bozorining asosiy o'yinchilaridan biriga aylandi. Mamlakat aholisining aksar qismini musulmonlar tashkil etadi va islom moliyasi sektori, shu jumladan, sukuk chiqarish faol rivojlanmoqda. Indoneziya hukumati va korporatsiyalari infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish va iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun sukuk emissiya qiladi.

Malayziya, GCC va Indoneziyadan tashqari, boshqa davlatlar ham sukuk jahon bozorida ishtirok etadi. Bularga Turkiya, Pokiston, Bangladesh va Buyuk Britaniya kabi davlatlar kiradi. Ushbu mamlakatlardagi bozor hajmi jihatidan unchalik katta bo'lmasligi mumkin bo'lsa-da, ular sukukning chiqarilishi mavjud va jahon sukuk bozorining umumiy diversifikatsiyasiga hissa qo'shdilar. Turkiyada mazkur soha so'nggi yillarda jadal rivojlanishi alohida e'tiborga molik.

Jahon sukuk bozorida emitentlar va investorlarning xilma-xilligi ortib bormoqda. Dastlab sukuk emissiyalari asosan davlat tomonidan amalga oshirilgan. Shunga qaramay, korporativ sukuklarni, shu jumladan, moliya institutlari va turli sohalardagi korporatsiyalar tomonidan chiqarish tendensiyasi kuchaymoqda. Xuddi shunday, sukuk uchun investorlar bazasi an'anaviy investorlardan tashqari kengayib endi diversifikatsiya va axloqiy investitsiya imkoniyatlarini izlayotgan boshqa investorlarni ham jalb qilmoqda. Umuman olganda, jahon sukuk bozori yangi ishtirokchilar paydo bo'lishi, emitentlar va investorlarning diversifikatsiyasi va turli mintaqalarda islom moliyasi ekotizimlarining o'sishi bilan rivojlanib, tarkibiy o'zgarishlarga duch keldi. Ushbu diversifikatsiya global sukuk bozorining umumiy rivojlanishi va kengayishiga yordam berdi, bu esa kengroq investitsiya imkoniyatlarini taqdim etmoqda hamda bozorning jozibadorligi va likvidligini oshiradi.

Sukuklar bilan bir qatorda islom fond indeksleri ham iqtisodiyotda muhim ahamiyat kasb etishi va an'anaviy fond indekslaridan tashqi shok omillarga bardoshliroq ekanligiga (Abrorov, 2024) oid tadqiqotlar ham islom moliyasini tadqiq etish ahamiyatini oshiradi

Adabiyotlar sharhi.

Hasib Ahmed, Hassan va Blake Rayfield (2018)lar nashr etgan “Korxonalar qachon va nega sukuk emissiya qiladi?” nomli maqolasida sukuk chiqarilishining investorlar tomonidan qabul qilinishi va an’anaviy obligatsiyalar bilan solishtirilgan farqlarini tahlil qilgan. Unda sukuk chiqarilishidan oldin korxonalar rentabelligiga oid bahsli mulohazalar keltirilgan.

“Birinchi dekadada sukuk: Raqamlar” nomli maqola biz tanlagan usul kabi yozilgan bo’lib, unda sukuk chiqarilishining dastlabki o’n yillik davri tahlil qilingan. Tahlil sohalar, sukukning tarkibiy turlari va muddatlari bo’yicha amalga oshirilgan (McMillen va Crawford, 2008).

Klein boshchiligidagi jamoa tomonidan amalga oshirilgan tadqiqotda so’nggi yillarda islom moliyalasining kengayishi bilan sukuklar an’anaviy obligatsiyalarga muqobil sifatida namoyon bo’lishi haqida fikr ilgari surilgan. Tadqiqotning maqsadi sukuk chiqarilishining kompaniya faoliyatiga ta’sirini o’rganishga bag’ishlangan. Tadqiqotda Malayziyaning ro’yxatga olingan kompaniyalari namunasida sukuk va obligatsiyalar chiqarilishining aksiyadorlar bozoridagi ko’rsatkichlariga qanday ta’sir qilishini tahlil qilingan (Klein va b., 2018).

Xitoyda sukuk chiqarish: imkoniyatlar va qiyinchiliklarga bag’ishlangan maqola Xitoyda sukuk chiqarish imkoniyatlari va qiyinchiliklarini batafsil tahlil qilingan hamda sukuk chiqarilishi bilan bog’liq tartibga solish masalalari ko’rib chiqilgan. Maqolada Xitoyning sukuk chiqarilishi bilan bog’liq ichki va tashqi muhitlari SWOT tahlil yordamida o’rganilgan va sukuklarni Xitoyning joriy moliyalashtirish ehtiyojlarini qondirishda qanday qo’llash mumkinligi yoritilgan. Maqolada sukuklarning Xitoyda qo’llanilishi uchun qonunchilik tizimini o’zgartirish va sukuk chiqarilishiga mos keladigan normativ bazani yaratish kerakligiga e’tibor qaratilgan. Shuningdek, blokcheyn texnologiyasi sukuklarning ayrim cheklovlarini bartaraf etish uchun ishlatilishi mumkinligi qayd etilgan (Yang, 2022).

Shuningdek, makur yo’nalishdagi avvalgi maqolamizda sukuk rivojlanishining 2021-yil yakunlariga ko’ra tahlili amnalgacha oshirilgan bo’lib, unda tadqiqot davrining eng muhim jihatlari to’xtalib o’tirilgan (Abrorov, 2022).

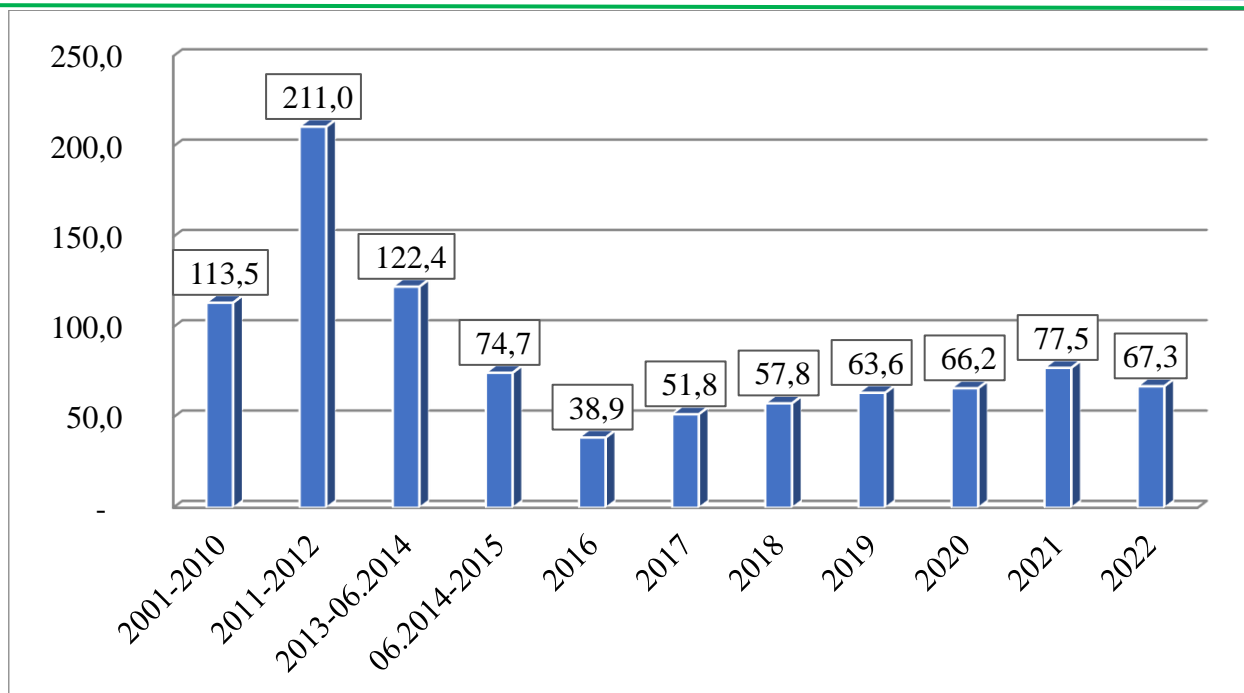
Tadqiqot metodologiyasi.

Maqolani tayyorlash jarayonida turli ma’lumotlar va sharhlardan foydalanilgan. Ushbu ma’lumotlar islom moliyasi, moliyaviy tendensiyalar, axloqiy moliya, texnologik yutuqlar va boshqa shu kabi yo’nalishlarga asoslanadi. Maqolada olingan ma’lumotlar asosida jahonda islom moliyasi rivojlanishini ekstropolyatsiya qilingan. Statistik ma’lumotlar aniq bo’lishi uchun ishonchli manbalardan olingan.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Tadqiqotlardan ma’lumki, jahon amaliyotida sukuk faoliyati bo’yicha eng katta ulush hamda tajriba Malayziya hissasiga to’g’ri keladi. Sukuklarning qiymati bo’yicha navbatdagi o’rinlarda turuvchi Saudiya Arabistoni va Indoneziya yoki sukuk chiqarish bo’yicha tajribani aks ettiruvchi ko’rsatkich – emissiyalar soni bo’yicha ikkinchi bo’lgan Turkiya mamlakatlarining tajribasini o’rganish e’tiborni jalb qiladi. Saudiya Arabistoni iqtisodiyoti neft-gaz sanoatiga yuqori darajada bog’liqligi sababidan uni mazkur guruhdan chiqarib tashlab qolgan mamlakatlarning tajribasini o’rganish maqsadga muvofiq.

Malayziyada 2001-yildan boshlab muntazam sukuk chiqarilgan bo’lsa, so’nggi 5 yillikda sukuklar emissiyasi faol nuqtaga yetdi (1-rasm). Jahon miqyosida Malayziya emissiya qilgan sukuk hajmining ulushi balandligi sabab, mazkur mamlakatdagi o’zgarish bevosita jahon tendensiyasiga ham ta’sir qiladi. 2015-yilga qadar o’sish tendensiyasi kuzatilgan bo’lsa, shu yilda Malayziya markaziy bankining qisqa muddatli sertifikatlariga taalluqli siyosatining o’zgarishi sabab keskin kamayish kuzatilgan. Emissiyalarning asosiy qismi nodavlat sukuklari va uzoq muddatli davlat sukuklariga tegishli bo’lgan.

1-rasm. Malayziyada sukuklarning yillar kesimidagi emissiyasi (mlrd. AQSh dollar)

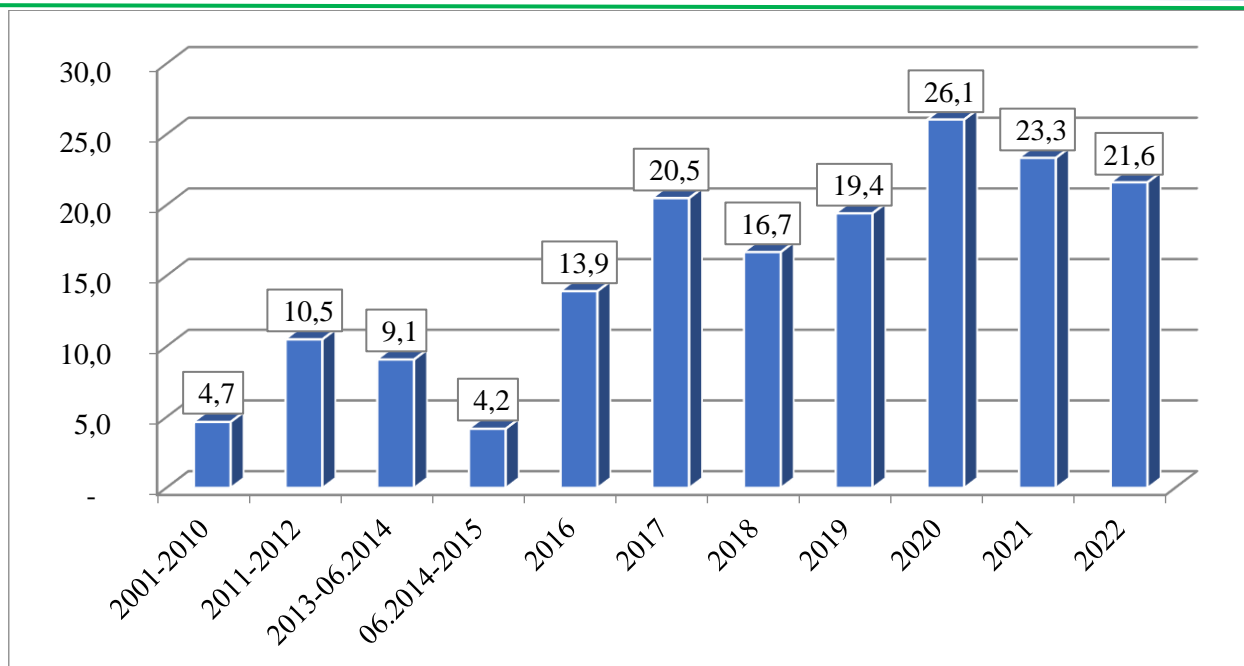
Manba: IIFM Sukuk report: A comprehensive study of the global sukuk market. International Islamic Financial Market, August 2023 ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

Malayziyadagi ichki sukuk bozori iqtisodiy faoliyatni moliyalashtirish va jamg'armalarga vositachilik qilishda muhim rol o'ynab kelmoqda, bozorning barcha segmentlarida mablag' resurslar jamg'arish sezilarli yaxshilandi. Malayziyada 2022-yilda muomalada bo'lgan sukuklar va an'anaviy obligatsiyalarni birgalikda taqqoslash, 63,2 foizi sukuk 36,7 foizi obligatsiyalar ekanligini ko'rsatadi (Annual Report, 2022). Bundan ko'rinadiki, Malayziyada ikki komponentli ya'ni duolistik moliya tizimidan samarali foydalanib kelinmoqda. Shuningdek, Malayziya islom kapital bozori umumiy kapital bozorining 64,4 foizini tashkil etadi.

2021-yilda jami sukuk emissiyasi obligatsiyalar va sukuk emissiyalarining 62,9 foizini (2020-yilda 61,1%), muomaladagi jami sukukning 63,4 foizini (2020-yil 63,3%) tashkil etgan edi. 2021-yilda korporativ sukuk emissiyasi jami korporativ obligatsiyalar va sukuk emissiyasining 80 foizini (2020-yil: 73,6 foiz), 2021-yil holatiga ko'ra korporativ sukuk muomalasi esa korporativ qarzlarning 81,4 foizini (2020-yil: 81,03 foiz) tashkil etgan edi.

Malayziyada ijtimoiy loyihalar uchun ham (SRI) sukuklar orqali investitsiyalar jalb qilinadi. 2015-2021-yillar mobaynida shunday lohiyalarni moliyalashtirish uchun 21 ta emissiya amalga oshirilgan, shundan 9 tasi 2021-yilga to'g'ri keladi. 2021-yilda 669 mln. AQSh dollari qiymatida korporativ ijtimoiy investitsiya sukuklari chiqarilgan bo'lib jami korporativ sukuklarning 3 foizdan ortiqrog'ini tashkil qiladi. Shuningdek, muomaladagi korporativ ijtimoiy investitsiya sukuklari 1,9 mlrd. AQSh dollaridan oshdi. 2020-yilda deyarli 1,3 mlrd. AQSh dollari qiymatida edi.

Sukuk emissiyasi hajmi bo'yicha jahonda uchinchi o'rinda turuvchi Indoneziya 2022-yil yakuniga kelib deyarli 169,9 mlrd. AQSh dollari qiymatida sukuk chiqargan bo'lib jami global emissiyaning 9,5 foizini tashkil etadi (2-rasm). Indoneziyada ilk sukuk 2002-yilda telekommunikatsiya kompaniyasi hisoblanuvchi PT Indosat tomonidan 17,5 mln. AQSh dollari qiymatidagi mudorabaga asoslangan korporativ sukuki sifatida emissiya qilingan. Mazkur chiqariluv 5 yillik muddat bilan milliy valyuta (indoneziya rupiyasi)da amalga oshirilgan. Shundan so'ng Indoneziyada har yili sukuk emissiyasi amalga oshirib kelingan.

2-rasm. Indoneziyada sukuklarning yillar kesimidagi emissiyasi (mlrd. AQSh dollari)

Manba: IIFM Sukuk report: A comprehensive study of the global sukuk market. International Islamic Financial Market, August 2023 ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

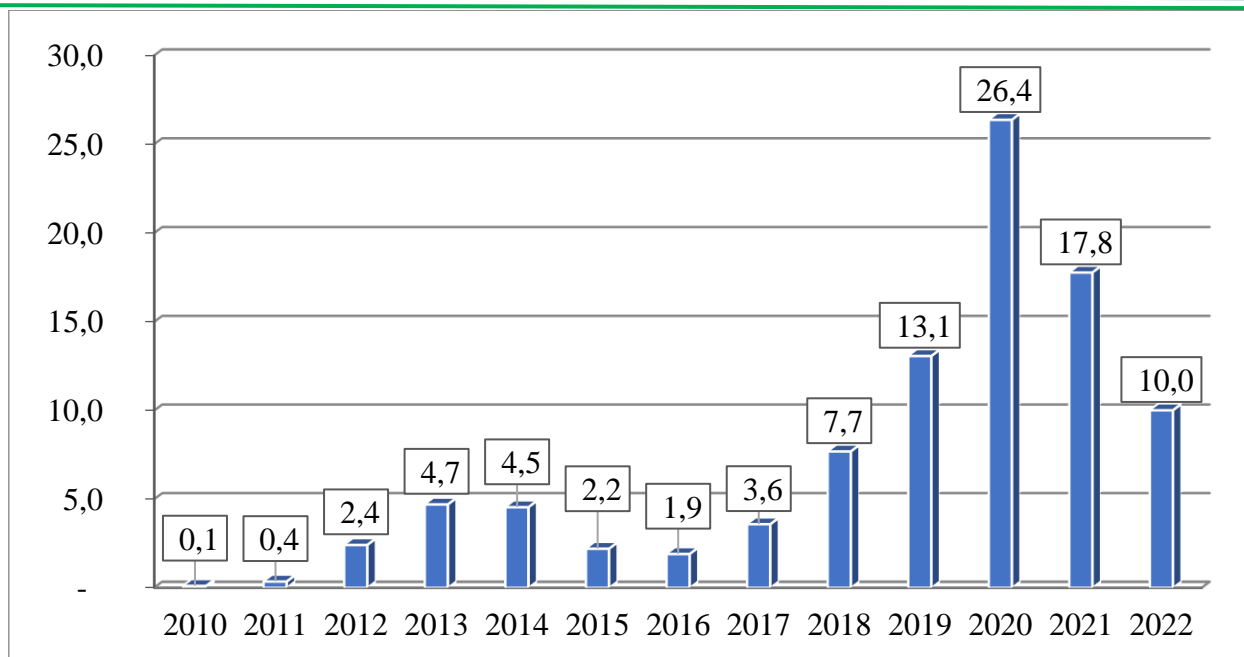
O'sish tendensiyasi 2008-yildan so'ng sezilarli darajada ko'tarilgan. Shu yili mamlakatda davlat sukuklarini tartibga soluvchi qonun qabul qilingan. 2022-yil yakuniga ko'ra Indoneziyada 769 ta chiqariluv amalga oshirilgan. Davlat tomonidan chiqarilgan sukuklar asosan ichki bozorga milliy valyutada chiqarilgan bo'lib, xorijiy valyuta (AQSh dollari)dagi emissiyalar bir necha barobar kam va mos ravishda 84 va 16 foizlarni tashkil etadi.

Indoneziyada sukuk chiqarilishi bilan bog'liq o'rganishlar natijasida mamlakatda sukuk bozori yanada rivojlanish borasida xulosalar qilish mumkin. Kelgusi yillarda davlat tomonidan ekologiya, ijtimoiy soha va boshqaruv (ESG)ga oid investitsiyalarni sukuklar orqali jalb qilish uchun muhitni yanada jozibador qilish harakatlarini olib bormoqda. Bugungi kunda Indoneziya hukumati vaqfga asoslangan sukuklarning raqamli transformatsiyasi orqali islom ijtimoiy va tijoriy moliyasini o'zaro integratsiya qilish harakatlarini amalga oshirmoqda. Shuningdek, ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirishga asoslangan sukuklar uchun qonunchilik normalarini maqbullashtirishga harakat qilinmoqda.

Vaqfga asoslangan sukuklar ilk marotaba 2020-yil Indoneziyada davlat tomonidan chiqarilgan bo'lib, hayriyaga yo'naltiriluvchi mablag'larni ham o'zida mujassam etadi. Jalb qilingan barcha resurslar mamlakatdagi vaqf aktivlarini ko'paytirishga xizmat qiladi.

Turkiyada 2010-yildan sukuklar emissiyasi boshlangan. Shu yili davlat tomonidan 100 mln. AQSh dollari qiymatida ijara sukuki chiqarilgan (3-rasm). Shundan so'ng sukuk Turkiya qimmatli qog'ozlar bozorida foizsiz investitsiya jalb qilish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatib berdi. 2011-yilda 1 ta (350 mln. AQSh dollari) va 2012-yilda 2 ta chiqariluv (2 405 mln. AQSh dollari) amalga oshirilgan. Shundan so'ng chiqariluvlar soni sezilarli ortib 2022-yil yakunida chiqariluvlar soni 1189 taga yetgan va jami qiymati 94,7 mlrd. AQSh dollarini tashkil etgan. Shundan 10,0 mlrd. AQSh dollarlik 34 ta chiqariluvi 2022-yil hissasiga to'g'ri kelgan.

Turkiyada ijara sukuki orqali davlat-xususiy sherikchiligi samarali yo'lga qo'yilgan. Mamlakatda davlat tomonidan chiqarilgan sukuklar ulushi va ichki bozor uchun chiqarilgan sukuklar ulushi ustuvorlikni kasb etadi.

3-rasm. Turkiyada sukuklarning yillar kesimidagi emissiyasi (mlrd. AQSh dollari)

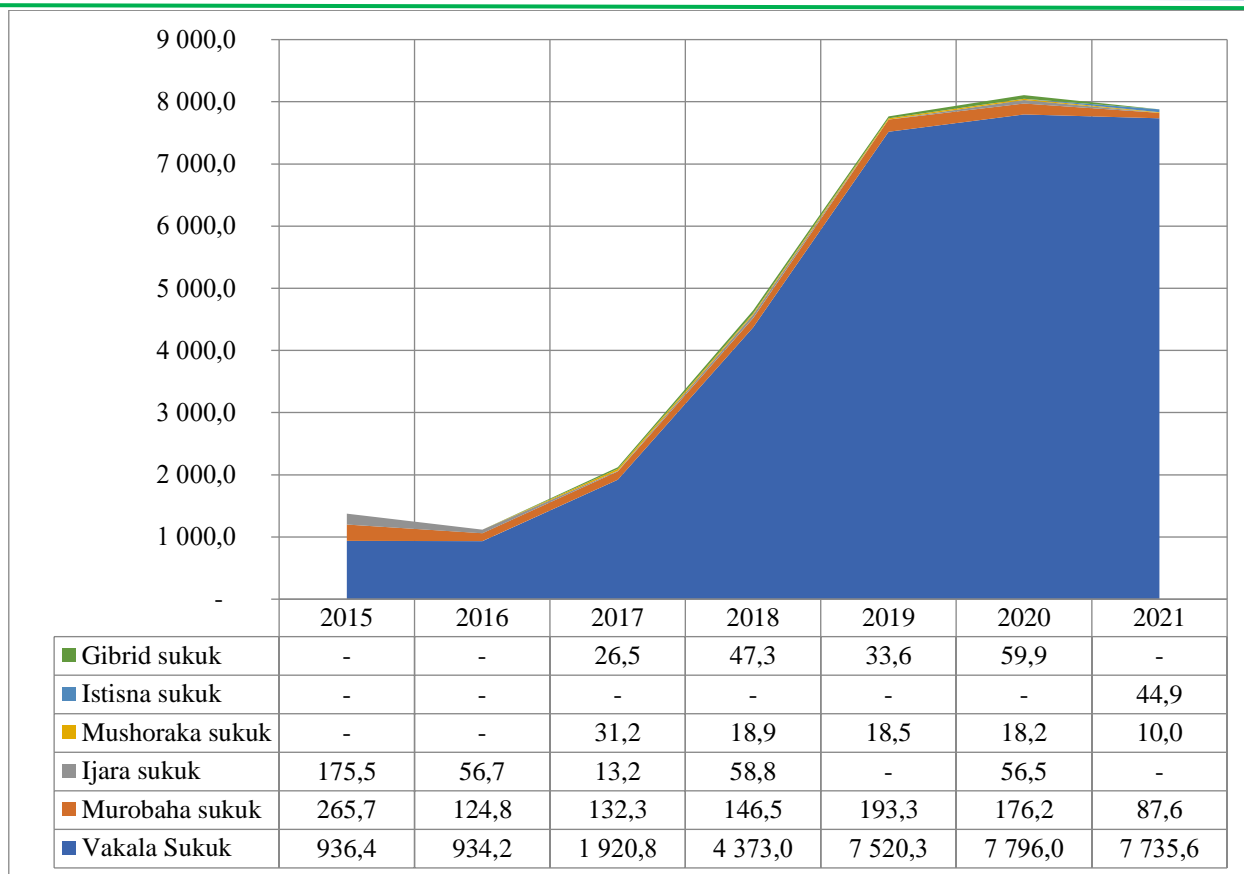
Manba: IIFM Sukuk report: A comprehensive study of the global sukuk market. International Islamic Financial Market, August 2023 ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

O'tgan davr mobaynida sukuk chiqarish uchun normativ-huquqiy bazani maqbullashtirish uchun bir qator ishlar amalga oshirildi. 2010-yili chiqarilgan sukuk foizli moliyalashtirish shaklida tartibga solingan. 2011-yilda ijara sukuk va oddiy moliyaviy instrumentlar o'rtasidagi soliq bo'yicha tengsizlik bartaraf etilgan. Kapital bozori to'g'risidagi qonuniga muvofiq sukukka oid qoidalar 2012-yil e'lon qilingan va 2013-yilda Kapital bozori to'g'risidagi yangi tahrirdagi qonun bilan Sukukka oid qoidalar to'liq yangilangan. Sukuk emissiyasini amalga oshirish bilan bog'liq to'siqlar bartaraf etilgandan so'ng sukukning boshqa turlari (vakala, murobaha, mudoraba, mushoraka va istisna)ni chiqarish imkoniyati yaratilgan.

Sukuk chiqariluvini qo'llab-quvvatlash maqsadida 2016-yilda soliq va yig'implardan ozod qilish bilan bog'liq o'zgarishlar barcha turdagi sukuklar uchun joriy qilingan. Shuningdek, Turkiya kapital bozori kengashi qimmatli qo'g'ozlar emissiyasini ro'yxatdan o'tkazish bilan bog'liq yig'implarni ikki barobarga kamaytirgan. Bu o'z navbatida sukuklar chiqarish bilan bo'g'liq xarajatlarni kamaytirishga ta'sir ko'rsatgan.

2022-yil fevral oyida Kapital bozori kengashi Xalqaro kapital bozori assotsiatsiyasining yashil obligatsiya tamoyillariga muvofiq yashil va barqaror obligatsiya va sukuklar uchun qo'llanmani e'lon qilgan.

Turkiya korporativ sukuk emissiyasi tahlil qilinadigan bo'lsa, mutloq ustunlik vakala sukuklarida ekanligini ko'rish mumkin (4-rasm). 2015-2021-yillar davomida jami emissiya qilingan sukuklarning deyarli 95 foizi vakala sukuklari hissasiga to'g'ri keladi. Uning ulushi yildan yilga ortib bormoqda. 2015-yilda 68 foizni tashkil etgan bo'lsa 2021-yil yakuniga kelib 98 foizdan oshib ketdi. Undan so'ng murobaha va ijara sukuklari ham chiqarib boriladi. 2021-yilda sukukning istisna turi ilk bor chiqarilganligini kuzatish mumkin. Jahonda keng tarqalgan amaliyot singari emitentlar. Investorlar Turkiyada ham vakala va murobaha sukuklarini ma'qul ko'rishadi.

**4-rasm. Turkiyada korporativ sukuklar emissiyasi
(mln. AQSh dollari)**

Manba: IIFM Sukuk report: A comprehensive study of the global sukuk market. International Islamic Financial Market, August 2023 ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

Sukuk instrumentini mamlakat ichki talabini hisobga olib joriy qilgan mamlakatlar iqtisodiyot uchun qo'shimcha investitsiyalar jalb qilishga erishib kelmoqda. Bunda asosiy hajm musulmonlar ko'p istiqomat qiluvchi mamlakatlar hissasiga to'g'ri kelsa ham, emitent mamlakatlar qatorida musulmonlar kam istiqomat qiluvchi mamlakatlar mavjudligi mazkur instrumentdan har qanday iqtisodiyotda samarali foydalanish mumkinligini anglatadi. Jahonda samarali foydalanilayotgan mazkur instrument uchun O'zbekiston Respublikasida ham talab katta deb hisoblaymiz. Uning aniq raqamlarini chiqarish uchun keng ko'lamlı tadqiqot olib borish lozim.

Xulosa va takliflar.

Sukuk bozorini rivojlantirish bo'yicha xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalarini o'rganish, jahon iqtisodiyoti va moliyaviy tizimida sukukning o'rni va ahamiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi. Bu tahlil, global miqyosda sukuk bozorining dolzarbligi, tarmoq va sohalar nuqtayi nazaridan ta'sir ko'rsatish qobiliyati hamda barqaror rivojlanish maqsadlariga qanday hissa qo'shishi mumkinligini ko'rsatadi. Xususan, sukuk bozori, ekologik va ijtimoiy loyihalarni moliyalashtirish orqali global muammolarga innovatsion yechimlar taklif etish imkonini yaratadi.

O'zbekiston kabi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun sukuk bozorini rivojlantirish, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, moliyaviy bozorlarni chuqurlashtirish va xalqaro moliyaviy hamkorlikni kengaytirishning samarali vositasi bo'lishi mumkin. O'zbekiston moliyaviy bozorining xalqaro standartlarga moslashuvi va sukuk bozori orqali yangi investitsiya manbalarini jalb etishi, mamlakatning moliyaviy barqarorligini oshirishda

muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, bu mahalliy korxonalar va davlat loyihalarini moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi.

O'zbekistonning sukuk bozorini rivojlantirishdagi asosiy qadamlari, mahalliy qonunchilikni xalqaro moliyaviy standartlar asosida takomillashtirish, sukuk chiqarish va savdolashish uchun qulay moliyaviy infratuzilmani yaratish hamda moliyaviy savodxonlikni oshirishdan iborat bo'lishi kerak. Shuningdek, xalqaro tajribani o'rganish orqali O'zbekiston moliyaviy bozorining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, sukuk bozorini samarali boshqarish va rivojlantirish bo'yicha strategiyalar ishlab chiqishi muhimdir.

Sukuk bozorini rivojlantirish, global iqtisodiyotda muhim o'rin tutadi va mamlakatlar uchun yangi moliyalashtirish imkoniyatlari yaratadi. O'zbekiston uchun bu jarayon, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, moliyaviy inkluzivlikni oshirish va xalqaro moliyaviy tizimga integratsiyalashuvni tezlashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, sukuk bozorini rivojlantirish, O'zbekistonda moliyaviy innovatsiyalarni rag'batlantirish va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda muhim qadam bo'lib xizmat qiladi. Bu jarayon, mamlakatning moliyaviy bozorlarini kengaytirish va global moliyaviy hamjamiyatda o'z o'rnini mustahkamlashga yordam beradi.

Adabiyotlar/ Лумепамыпа/ Reference:

Abrorov, S. (2024). Islom fond indekslarining an'anaviy fond indekslari bilan tashqi shok omillar bo'yicha qiyosiy tahlili. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 2(2), 18-34.

Ahmed, H., Hassan, M. K., & Rayfield, B. (2018). When and why firms issue sukuk?. Managerial Finance, 44(6), 774-786.

Annual Report (2022). Security Commission of Malaysia. 224 p.

IIFM Sukuk report: A comprehensive study of the global sukuk market. International Islamic Financial Market, August 2023

Klein, P. O., Weill, L., & Godlewski, C. J. (2018). How sukuk shapes firm performance. The World Economy, 41(3), 699-722.

McMillen, M. J., & Crawford, J. (2008). Sukuk in the first decade: By the Numbers. Dow Jones Islamic Market Indexes Newsletter (2008).

Yang, T. (2022). The issuance of sukuk in China: prospects and challenges. Journal of Islamic Accounting and Business Research, 13(7), 1059-1072.

Аброров, С. (2022). Сукук–исломий қимматли қоғозлар ривожланишининг 2021 йил якунларига қўра таҳлили. Iqtisodiyot va ta'lim, 23(6), 258-263.